

1 PERUSPALVELUJEN ARVIOINNIN TIIVISTELMÄT

Esiopetus kattavaa – suuret ryhmäkoot ja kuljetukset eriarvoistavat lapsia

Esiopetukseen osallistuu 6-vuotiaista 93 %. Kuljetuksen piirissä esiopetuksen oppilaista on vain noin 13 % (2600 oppilasta). Suurimpia esiopetuksen järjestämiseen liittyviä ongelmia ovat liian suuri ryhmäkoko, määrärahojen niukkuus ja kuljetukset, joihin ei saada valtionapua. Opetusministeriön suositusta ryhmien enimmäiskoosta ei kaikissa kunnissa vielä ole pystytty noudattamaan, sillä yli neljännes esiopetuksessa olevista lapsista oli yli 20 lapsen ryhmissä. Siksi tulisi harkita ryhmäkokosääntöjen ottamista opetustoimen lainsäädäntöön. Esiopetuksen hallinnon järjestämisessä on viimevuotiseen arviointiin verrattuna tapahtunut muutos siten, että sosiaali- ja koulutoimen yhteinen hallinnointi on lisääntynyt ja koulutoimen alainen hallinto vähentynyt puoleen.

Oppilashuoltoa tehostettava sekä ennaltaehkäisevästi että psykososiaalisin palveluin

Oppilashuoltopalveluissa koulukuraattorin ja koulupsykologin palveluita ei ole riittävästi koulujen tarpeisiin. Oppilashuoltoryhmän useimmin käsittelemiä asioita ovat oppimisvaikeudet, erityisopetuksen tarve, toisen oppilaan kiusaaminen, työrauha-ongelmat oppitunnilla ja mielenterveysongelmat. Oppilashuollon toimintasuunnitelmista ei ole säädetty erikseen, joten ne puuttuvat kouluilta. Oppilashuoltoryhmä on kaikilla vuosiluokkien 7-9 kouluilla, mutta harvemmin vuosiluokilla 1-6. Oppilashuoltoryhmien toiminta vaihtelee koulukohtaisen tarpeen ja käytännön mukaan. Koulupsykologin ja koulukuraattorin

työtilat ovat pääosin koulun ulkopuolella ja psykososiaalisen oppilashuollon palveluja on niukalti saatavissa pienillä kouluilla. Oppilashuollon yhteistyötahoja on vähiten pienillä kouluilla. Vuosiluokilla 7-9 ja kaupunkien kouluissa esiintyy enemmän turvallisuuden riskitekijöitä. Jatkotutkimusta ja hoitoon ohjausta erilaisissa ongelmissa on enemmän kaupunkien kouluissa sekä suurissa kouluissa. Kaikilla kouluilla on oppimisympäristön turvallisuutta edistäviä menettelytapoja ja periaatteita, vaikka niitä ei ole virallisesti kirjattu mihinkään. Turvallisuutta koskevat asiat liittyvät usein fyysisen oppimisympäristön turvallisuuteen. Psykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön kiinnitetään vähemmän huomiota. Useasta pienestä koulusta puuttuu vahvistettu järjestyssääntö, turvallisuussuunnitelma ja työsuojelusuunnitelma. Kriisisuunnitelmia ja kriisiryhmiä on harvoissa pienissä kouluissa. Kodin ja koulun välinen ja muihin tahoihin suuntautuva yhteistyö on edelleen vähäistä.

Oppilashuoltoryhmien määrää tulisi lisätä peruskoulun vuosiluokilla 1-6 ja laatia oppilashuollon toimintasuunnitelmia. Pienemmillä kouluilla tulee varmistaa oppilashuollon saatavuus. Oppilashuollon toimintasuunnitelma tulee integroida muuhun koulun opetussuunnitelmaan. Oppilashuoltoryhmän kokoonpanoa tulee laajentaa niin, että psykososiaalisen oppilashuollon asiantuntemus tulee varmistetuksi. Toimintaa tulee laajentaa ongelmakohtien käsittelyn lisäksi ennaltaehkäisevään oppilashuoltoon. Oppilashuollon fyysisen turvallisuuden lisäksi tulee painottaa oppilashuollon ja koko kouluyhteisön psykososiaalista turvallisuutta. Koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut tulee olla saatavissa koulun tiloissa. Lainsäädäntöön tulee saada selkeät säännökset oppilashuollosta.

Kunnissa tuetaan varsin aktiivisesti koulutuksensa keskeyttäneitä nuoria – parhaat toimintakäytännöt perustuvat hallintotokuntien väliseen yhteistyöhön

Opiskeluongelmia poteva nuorten ryhmä eli 16-17-vuotiaat nuoret, joilla koulutus on keskeytynyt, ei sinänsä ole kovin suuri. Se käsittää vain muutaman prosentin ikäluokasta. Suurimmilla paikkakunnilla lukumäärä kuitenkin jo tuntuu, pienissä kunnissa ilmiötä ei välttämättä esiinny ollenkaan. Syrjäytymistä ehkäisevän toiminnan edellytyksenä on, että tilannetta seurataan. Kyselyn mukaan kaksi kuntaa kolmesta tekee seurantaa koulutuspaikkaa vailla olevista nuorista. Peruskoulun keskeyttäneiden suhteen seuranta on erityisen yleistä.

Useimmiten kunnissa seuranta myös johtaa toimenpiteisiin. Lähes joka toisessa kunnasta löytyy työpaja. Nuorille hankitaan myös työ- ja harjoittelupaikkoja ja järjestetään projektiluonteista toimintaa. Arviolta vain viidennes kunnista ei ole tehnyt mitään opiskeluvaikeuksia kokeneiden nuorten hyväksi. Vaikeimmin oireileville nuorille on järjestetty rikosten sovittelua, enemmistö kunnista ilmoittaa olevansa toiminnassa mukana. Joka toinen kunta osallistuu myös sosiaalipäivystykseen.

Kuntien arvio toimenpiteiden tuloksellisuudesta on optimistisvoittoinen. Kaksi kolmesta kunnasta arvioi, että ehkäisevällä työllä on ollut selvästi tai ainakin jonkin verran vaikutusta. Kolmannes kunnista ei osannut ottaa kantaa kysymyksen. Kehittämishojelmien kautta kunnat pyrkivät koordinoimaan ennalta estävää työtään. Vajaa puolet läänin kunnista on laatinut lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman ehkäisevän toiminnan kehyksiksi.

Kunnissa laaditut kehittämissohjelmat eivät yksinään takaa, että ohjelmia myös noudatettaisiin. Kunnat, joissa on projekti nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen, myös seuraavat aktiivisesti peruskoulusta

lähtevien nuorten tilannetta. Tärkeintä nuorelle on kiinnittyminen työelämään ja oppimisvalmiuksien kehittäminen, vaikka koulutusmotivaation tukeminen vaatii ponnistelua. Sosiaalitoimen ja poliisin tiivis yhteistyö ja nopea puuttuminen ongelmaikäyttäytymiseen edistää nuoren elämänhallintaa.

Kunnissa on pyrittävä erillisistä sektori-kohtaisista kehittämissohjelmista kohti kokonaisvaltaisia hyvinvointipoliittisia ohjelmia. Nuorten syrjäytymistä ehkäisevät projektit on kohdistettava ensisijaisesti nuoren ammattiuraa käynnistäviin ja arkista elämänhallintaa tukeviin toimenpiteisiin. Riittävän varhaisen puuttumisen toteuttamiseksi kunnissa tarvitaan hallintotokuntien yhteisesti ennalta sopimia toimintamalleja nuorten tukemiseen.

Huumestrategioita valmisteilla runsaasti kunnissa, mutta huumeriippuvaisten pääsy hoidon piiriin edelleen vaikeaa

Nuorten huumekekoilut ovat hieman vähentyneet vuonna 2001, mutta aikuisten huumeiden käyttö on vielä hieman kasvanut koko maan tilanteesta poiketen Länsi-Suomen läänissä vuoden 2000 juomatapatutkimuksen mukaan. Ilmitullut huumausainerikollisuus on edelleen kasvussa ja huumeongelmat näkyvät entistä enemmän hoitopalveluissa. Heroiinin tarjonnan vähentyminen ja uudet huumeiden vaihtopisteet, jotka tarjoavat myös terveysneuvontaa, ovat vaikuttaneet huumekuolemien ja käyttäjien tartuntatauti vähenemiseen läänin alueella. Vaikka huumeiden kokeilu ja käyttö on hieman tasaantumassa, hoidon tarpeen voidaan arvioida kasvaneen.

Ehkäisevän huumetyön rakenteet kunnissa ovat parantuneet. Ehkäisevän päihdetyön vastuuhenkilöt on nimetty, moniammatillisia päihdetyöryhmiä on perustettu ja erilaisia päihde- ja huumestrategioita on valmistunut tai on valmisteilla yli

puolessa kuntia. Muutamia kuntien yhteisiä strategioita on myös laadittu tai niitä on valmisteilla. Suurimmassa osassa kouluja päihdekasvatus on jo sisällytetty opetussuunnitelmiin. Vastuuhenkilöiden toimintamahdollisuudet kunnissa eivät ole kuitenkaan olleet riittäviä. Myös päihdestrategioiden vastuutus ja seuranta on monissa kunnissa vajavaista.

Nuorille huumeiden käyttäjille soveltuvista hoitopaikoista on edelleen puutetta, vaikka hoitoa tarvitsevat ovat iältään nuorentuneet. Hoitoon pääsyn kynnyks on paikotellen liian korkealla. Suuressa osassa kuntia arvioitiin, että hoitopaikka ei järjesty huumeongelmalliselle viikon kuluessa hoitoon hakeutumisesta. Korvaus- ja ylläpitohoidossa oli ollut opioidiriippuvaisia vain 10 prosentissa kuntia ja kaksi kolmasosaa näistä potilaista Tampereella ja Turussa. Puhtaiden huumeruiskujen ja –neulojen vaihtopisteitä on läänin alueella kymmenessä kunnassa ja näitä ilmoitti käyttävänsä kuusitoista kuntaa. Uusia vaihto- ja terveysneuvontapisteitä on suunnitteilla niin, että palveluita on lähiaikoina saatavissa ainakin suurimpien kaupunkien läheisyydessä.

Arvioinnin pohjalta suositellaan kuntien parantavan huumeongelmaisten hoitopalveluita niin, että hoidon piiriin pääsy helpottuu. Tämä edellyttää mm. matalan kynnyksen hoitopalvelujen lisäämistä. Ehkäisevän päihdetyön tehostamiseksi tulee kunnissa turvata ehkäisevän päihdetyön vastuuhenkilöiden toimintamahdollisuudet ja huolehtia entistä paremmin huumestrategioiden seurannasta ja huumeiden arvioinnista.

Kirjastotoimen henkilöstön määrä vähentynyt

Läänin kirjastotoimen henkilöstön määrä on vähentynyt 1990-luvulla noin 8 %, vaikka kirjastojen käyttö on monipuolistunut ja lisääntynyt. Varsinkin pienten kuntien valmius vastata kansalaisten kirjasto- ja tietopalvelujen tarpeisiin on huononeutunut, koska henkilö-resursseja on liian

vähän. Kirjastohenkilöstön keski-ikä on korkea, kymmenen seuraavan vuoden aikana vakinaisessa virka- tai työsopimussuhteessa olevista on siirtymässä eläkkeelle lähes 35 % ja osa-aikaisista yli 38 %. Onkin tärkeää, että kirjastohenkilöstön täydennyskoulutukseen sekä työkyvyn ja kunnan ylläpitämiseen panostetaan entistä enemmän.

Mielenterveyspotilaiden asumispalveluissa parantamisen varaa

Mielenterveyspotilailla on oikeus saada tarvitsemansa asumispalvelut ja niihin liittyvät muut kuntoutusta ja elämänhallintataitoja tukevat palvelut omasta kotikunnastaan. Kuntien tulee varmistaa, että niiden alueella toimivissa yksityisen ja julkisen alan asumispalveluissa palvelujen laatu vastaa tälle toiminnalle asetettuja laadun perusteita sekä asumisen tason että kuntouttavan toiminnan suhteen.

Länsi-Suomen läänin alueella mielenterveyspotilaiden kuntouttavien ja muiden valvottujen asumispalvelujen määrä sekä sisältö vaihtelevat alueellisesti. Eri maakuntien alueelta löytyy hyviä esimerkkejä laadukkaista asumispalveluista mutta myös runsaasti epäkohtia ja kehittämisen tarvetta. Yksityinen asumispalvelutoiminta on lisääntynyt voimakkaasti ja julkinen palvelutoiminta supistunut. Kuntien tulee seurata ja arvioida myös yksityisiin asumispalveluihin sijoitettujen potilaiden kuntoutumista ja palvelun laatua niin oman kunnan alueella kuin myös muihin kuntiin sijoitettujen osalta.

Mielenterveysalan asumispalveluissa ovat arvioinnin mukaan vastuusuhteet sekä alueellinen että kuntakohtainen ohjausjärjestelmä vielä epäselvä ja jäsentymätön. Jokaiselle mielenterveyspotilaalle tulee laatia asumispalveluissa hänen kokonaisvaltaista elämänhallintaansa ja kuntoutumistaan edistävä suunnitelma yhteistyössä mielenterveystyön asiantuntijoiden kanssa ja seurata sen toteutumista.

Vanhusten kotihoito tehostunut – tarpeisiin vastaavia palveluja edelleen lisättävä

Omassa kodissaan asuvien 75 vuotta täyttäneiden henkilöiden kotiin annettavia sosiaali- ja terveystalvveluja on kohdennettu vanhimmille ja eniten apua tarvitseville asiakkaille. Palveluille asetettavat mitattavat tavoitteet ovat harvinaisia eikä paikallista palvelutarvetta selvitetä riittävästi.

Kotihoitohenkilökunnan määrä on Länsi-Suomen läänissä lähes vuoden 1998 tasolla. Työllistämistuella palkatun henkilökunnan määrä on vähentynyt. Täyttämättömiä virkoja/toimia on vähän. Kotihoidon työpanoksesta käytetään vanhusten asumispalveluihin joillakin alueilla jopa viidennes. Kotipalveluhenkilöstön koulutustasossa on vielä nostamisen varaa, sillä kurssin käyneiden osuus on viidennes henkilökunnan määrästä.

Palvelu- ja hoitosuunnitelmien laadinta asiakkaille on vakiintumassa. Suunnitelmien seuraamisessa ja ajantasalla pitämisessä on vielä puutteita. Ikäihmisten kotona asumista tukevana palveluina tulee lisätä ja monipuolistaa kotipalveluja ja kotisairaanhoidoa, ilta- ja yöaikaisen hoidon järjestelyjä sekä erityispalveluja dementoituville ja muuta intensiivistä hoitoa tarvitseville. Hyviä tuen järjestämisen malleja on kehitettävissä myös yhteistyössä järjestöjen kanssa.

Liikenteen peruspalvelut järjestetty kattavasti, mutta joukkoliikenteen osuuden säilyttäminen vaatii ponnistelua ja lisärahaa

Länsi-Suomen läänissä joukkoliikenteen peruspalvelut ovat keskimäärin hyvin järjestetty. Kunnissa on saatavissa linja-auto- ja taksipalveluja melko kattavasti. Junavuorojen määrä on hieman kasvanut suurten keskusten välillä. Suurten väestökeskittymien liikennepalvelut ovat parhaiten järjestetty. Etäällä keskuksista ja pääteistä oleviin kuntiin joukkoliikenne toimii usein lääninhallituksen ostovuorojen

varassa ja sitä täydentää kunnan ostama liikenne. Näillä alueilla taksien merkitys liikennepalveluissa korostuu. Puutteitakin toki on. Joukkoliikenteen peruspalvelujen ongelmat läänissä liittyvät yleensä iltoihin ja viikonloppuihin ja osittain myös kesäaikaan, jolloin kouluvuorot eivät kulje.

Joukkoliikennepalveluiden kehittäminen kaupunkiseudulla vaihtoehtona henkilöauton käytölle vaatii uusien joukkoliikenteen houkuttelevuutta lisäävien keinojen käyttöä. Hyvänä esimerkkinä tästä on ollut seutulippujärjestelmä, jonka kehittämistä erilaisine variaatioineen on syytä edelleen jatkaa. Lisäksi on etsittävä myös uusia matkustusta tukevia rahoitusratkaisuja, esimerkkinä nuorisolippukokeilujen hyvät tulokset. Näin voitaisiin tarjota houkutteleva vaihtoehto henkilöautoilulle ihmisen koko elinkaaren ajaksi.

Lääninhallituksen ja kuntien seutulipputuki kasvoi 15 miljoonasta 28 miljoonaan markkaan. Seutulippujen kysynnän voimakas kasvu vuonna 2001 aiheuttaa kuitenkin rahoitusongelmia jo tänä vuonna. Seutu- ja kaupunkilippurahoitusta tuleekin lisätä kasvaneen kysynnän mukaisesti. Ostoliikenteen rahoitus tulee turvata alueellisen tasapuolisuuden varmistamiseksi. Joukkoliikenteen asiakaskasystävällisen informaation kehittämiseen kehittämiseen on panostettava nykyistä enemmän.

Länsi-Suomen läänin kunnat käyttivät vuonna 2000 opetus- ja sosiaalitoimen kuljetuksiin 434 miljoonaa markkaa. Sen lisäksi avoimen joukkoliikenteen (sisältää palveluliikenteen) hankintaan kunnat käyttivät hieman yli 150 mmk. Maakunnittain vaihteluväli oli Satakunnan 269 markasta Pirkanmaan 380 markkaan asukasta kohti. Lääninhallitus osti joukkoliikennettä 40 miljoonalla markalla.

Palveluliikennettä laajennettava monimuotopalveluksi tukemaan seudullisen palvelutuotannon järjestämistä

Suurin osa kuntien kuljetuskustannuksista kohdistuu lakisääteisiin kuljetuksiin. Näistä merkittävimmät ovat koululaisten taksikuljetukset ja vammaispalvelulain mukaiset kuljetukset. Yksittäisten kuntien välillä on huomattavia eroja kuljetuskustannuksissa. Kustannuksista ei voi suoraan päätellä kuljetusjärjestelyjen tehokkuutta. Kuljetuspalveluja järjestettäessä on tavoiteltu tehokkuutta, mutta edelleenkin puuttuu mittarit joilla kunnissa pystyttäisiin arvioimaan eri järjestämisvaihtoehtojen toimivuutta ja tehokkuutta.

Kuntien tulisi yhteistyössä eri hallintokuntien, naapurikuntien, lääninhallituksen, Kansaneläkelaitoksen ja liikennöitsijöiden kanssa selvittää nykyisten kuljetuspalvelujen taso ja kustannukset. Kunnissa olisi syytä nimetä henkilö tai toimielin koordinoimaan henkilökuljetusjärjestelmän suunnittelu- ja kehittämistyötä. Kuntien tulee tiedottaa selkeästi kuljetuspalveluista eri käyttäjärhyille.

Palveluliikennettä on käynnistetty parantamaan liikkumismahdollisuuksia, nousevien kuljetuskustannusten hillitsemiseksi ja tuomaan edullisempi vaihtoehto vammaispalvelulain mukaisiin taksikyyteihin. Palveluliikennettä tulisi laajentaa monimuotopalveluksi, jota muutkin kuin vanhukset ja vammaiset voivat käyttää. Palveluliikenteen seutukunnallistamisella pystytään tukemaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen seudullista järjestämistä.

Hyvä liikenneturvallisuuskehitys pyhähtynyt

Läänin liikenneturvallisuuskehitys on jäänyt polkemaan paikalleen. Tieliikennekuolemien määrä on vuodesta 1995 lähtien saannut 180–150 välillä. Ennakotietojen mukaan viime vuonna liikenteessä kuoli 174 henkilöä eli kaksikymmentäviisi enemmän edellisvuoteen verrattuna.

Myös loukkaantuneiden määrä lisääntyi hiukan. Liikenteessä kuolleiden määrän ja loukkaantuneiden määrän kehitys on noudattanut 1990-luvun puolivälin jälkeen koko maan kehitystä. Liikenneturvallisudessa on maakunnallisia eroja. Satakunta, Varsinais-Suomi, Etelä-Pohjanmaa ja Keski-Suomi ovat läänin vaarallisimmat maakunnat. Näissä liikenneturvallisuuksien taso on heikompi kuin keskimäärin läänissä ja koko maassa.

Kuntien liikenneturvallisuuksien tilaa on arvioitu liikenneturvallisuuksien suunnitelmien, -työryhmien ja poliisin liikenneturvallisuuksien määrällä. Näillä mittareilla mitattuna kuntien liikenneturvallisuuksien tilaa ei voida pitää kovin hyvänä. 43 prosentissa läänin kunnista on tehty tai ollaan tekemässä liikenneturvallisuuksien suunnitelmaa. Pisimmällä ollaan Keski-Suomessa, jossa kaksi kolmasosalla kunnista on jo suunnitelma. Keski-Suomessa onkin asetettu tavoitteeksi, että kaikissa maakunnan kunnissa on liikenneturvallisuuksien suunnitelma vuoden 2003 loppuun mennessä.

Kuntien tulisi ottaa tavoitteekseen liikenneturvallisuuksien suunnitelman laatiminen. Pienten kuntien on järkevää yhdistää voimat ja laatia suunnitelma useamman ympäristökunnan yhteistyönä. Vaikka suunnitelma ei ole välttämätön, ja työ kunnissa on aktiivista ilman suunnitelmaakin, antaa se kuitenkin kuntien työhön tavoitteellisuutta ja luo pohjaa pitkäjänteiselle liikenneturvallisuuksien suunnittelulle. Nykyisten liikenneturvallisuuksien suunnitelmien laadintaan kuuluu osana kuntien liikenneturvallisuuksien organisoiminen ja liikenneturvallisuuksien ryhmien perustaminen. Näin hallintokuntien välinen yhteistyö saadaan käyntiin. Liikenne- ja viestintäministeriön kuntakannustinrahalla on läänin tehty 17 suunnitelmaa. Tämän rahoitusmuodon jatkamisella on ensiarvoisen tärkeä merkitys kuntien liikenneturvallisuuksien suunnittelulle.

Poliisin tietoon tulleet rikokset laskeneet, mutta ruuhka jatkuu tutkinnassa. Poliisin hälytysvalmius on toimintaresursseihin nähden edelleen hyvällä tasolla. Poliisin palveluverkko on säilynyt alueellisesti kattavana.

Tilastojen ja seurantatietojen perusteella poliisitoiminnan taso vuonna 2001 pystyttiin pitämään edellisen vuoden tasolla. Poliisin tietoon tulleet rikokset laskivat hieman lukuun ottamatta huumausainerikoksia, jotka lisääntyivät 25 % edellisestä vuodesta.

Henkilöstöresurssitilanteen takia poliisi on joutunut supistamaan partiotoimintaa ja keskittämään sitä painopisteaikeihin. Tämä kehitys näkyy poliisin keskimääräisen toimintavalmiusajan pysymisenä korkeana varsinkin haja-asutusalueilla. Toimintavalmiusaika kiireellisissä ja viipymättä hoidettavissa tehtävissä on aika asiakkaan esittämästä pyynnöstä poliisin paikalle tulon. Paikallispoliisin organisaatioita kehittämällä, poliisilaitosten sisäisin ja keskinäisin järjestelyin sekä hätäkeskusuudistukseen liittyvän kenttäjohtajajärjestelmän kehittämisen avulla on turvattu kansalais- ja asiakasnäkökulman kannalta keskeisiä, poliisipalvelujen saatavuuteen liittyviä tavoitteita.

Länsi-Suomen läänissä poliisin palveluverkko on varsin kattava. Palveluverkoston kattavuus näkyy kansalaisille lähinnä poliisin lupapalvelujen saatavuuden kautta. Kansalaisen kannalta on tärkeintä saada poliisin lupapalvelut normaalin elin- ja palveluympäristönsä piiristä. Palveluverkosto on säilynyt kattavana, vaikka palveluverkoston ylläpitoa ja nykyistä laajuutta ei pelkkien taloudellisten tunnuslukujen ja niiden asettamien velvoitteiden perusteella välttämättä voidaakaan pitää tarkoituksenmukaisena. Poliisi toimii aktiivisesti yhteispalvelupisteiden kehittämisessä muiden viranomaisten kanssa.

Poliisin nykyistä resurssitasoa on pidettävä ehdottomana miniminä, jos tavoitellaan poliisitoiminnan tason säilyttämistä seuraavina vuosina. Sidosryhmäyhteistyötä on kehitettävä edelleen ja kansalaisten omaehtoista toimintaa esimerkiksi omaisuuden suojaamiseksi on tuettava.

Pelastustoimi muutoksessa – onnettomuuksien ehkäisy korostuu

Pelastustoimen tehtävistä on arvioitu onnettomuuksia ehkäisevää työtä ja varautumista pelastustoimintaan. Näkökulmana on vuoden 2001 pelastustoimen palvelutaso suhteessa tulevaan alueellisen pelastustoimen asettamiin vaatimuksiin. Pelastustoimen kehityshanke käynnistyi jo osittain vuonna 2001 palvelujen järjestämiseksi lain velvoittamana alueellisesti, missä onnistuminen vaatii kuntien ja niiden johdon sitoutumista. Eräänä merkittävänä tavoitteena on nostaa onnettomuuksia ehkäisevän työn arvostusta ja lisätä panostusta siihen. Suuri toimintatapojen muutos on mahdollista vain uudistamalla johtamiskäytäntöjä niin, että koko henkilöstö saadaan aktivoitua.

Kehittämishankkeessa määritetään tämän vuoden aikana pelastustoimen alueisiin liittymisen sopimusehdot sekä kustannusten jako kuntien kesken. Tässä yhteydessä tulee nykyistä palvelutasoa arvioidessa huomioida mahdolliset puutteet onnettomuuksien ehkäisyssä. Lakisääteisten palotarkastusten hoitamiseksi on varattava riittävät resurssit ja pidentyneiden tarkastusvälien takia harvoin tavoitettavia kohderyhmiä on informoitava lisäämällä turvallisuuskoulutusta sekä valitusta. Läänin 204 kunnasta 2/3 (135 kuntaa) hoiti pelastustoimen lakisääteiset veloitteensa kerran vuodessa tarkastettavien kohteiden osalta mallikkaasti. Palotarkastuksia ei ole tehty riittävästi 69 kunnassa.

Pelastustoimen keskeiseksi tavoitteeksi on asetettava onnettomuuksien ehkäisemisessä onnistuminen, joka tarkoittaa pysyvän muutoksen aikaansaamista turvallisuuskulttuurissa: turvallisuuskoulutuksella, neuvonnalla, tiedottamisella ja palotarkastuksin vaikutetaan yksilöihin kodeissa, kouluissa, majoitus- ja hoitolaitoksissa, yrityksissä (maatalous / palvelut / teollisuus) sekä virastoissa. Palotarkastusten luonnetta tulee muuttaa ihmisiä aktivoivaksi ja kehittää mm. tarkastuskohteissa omatoimisesti toteutettua ympärivuotista turvallisuuden seuranta ja koulutusta sekä valvoa laadittujen turvallisuussuunnitelmien tasoa.

Pelastustoiminnassa onnistumisen kriittisiä tekijöitä ovat mm. päällystöpäivystäjän tavoitettavuus, varautuminen yksikönjohtajien lisääntyvään koulutustarpeeseen, hälytysvahvuuksien riittävyys sekä työturvallisuuden vaatimusten mukainen savusukelluskyky. Erityistä huomiota on kiinnitettävä vapaaehtoisen hälytyksiin osallistuvan henkilöstön koulutukseen jatkuvuuden turvaamiseksi. Pelastusopiston koulutustarjontaa on lisättävä alueellisen pelastustoimen tarpeita vastavaksi mm. päällystöpäivystyksen järjestämiseksi.

Pelastustoimen keskeiset laatumittarit on määritettävä. Pelastuslaitosten tulee itse arvioida ja valvoa toimintansa laatua. Tärkeitä mittareita ovat mm. pelastustoiminnan aloittaminen savusukelluskykyisenä (1+3)-miehityksellä sekä lähtöjen täydentyminen oikea-aikaisesti. Valtion talousarvioon tulee varata kuntien tarpeita vastaava valtionosuusmääräraha paloautojen sekä viranomaisradioverkon päätelaitteiden hankkimiseksi.